

עַל דָּא וְעַל הָא

ו. *

על שתי גסיעות שמענו בימים האחרונים. אחת לא נתקימה עד נמירא, ואחת נתקימה. וחבל על הראשונה על שלא נתקימה וחבל על השנייה על שנתקימה. נסיעה אחת זו שלא נתקימה היתה כמובן מן הגולה לארץ ישראל; וזו שנתקימה היתה גם כן כמובן מארץ ישראל אל הגולה. בעצם הדבר אין בענינים האלה משום חדוש. ידוע מכבר שנסיעותינו מן הגולה לארץ ישראל אינן מתקימות. כמה פעמים עורכים הציונים בעירותיהם שבגולה בנקטים לטוב שבעובדים „העולה ארצה ישראל” ומאספים באותה שעה כמה פרוטות לטובת הקופה הלאומית ושולחים קורספונדנציה ל„רוסויט” בחלק ה־ *varie* או ל„אלינו כותבים” במקום אחר, ולפעמים עורכים לאותו הגבור גם אדריסה חמה המספרת מה שיש בו ומה שאין בו וכל הנדולות אשר פעל לציוניות ולתחיה. עד אשר „אחו” את דרכו לארץ התקוה והעתיד, והאדריסה חתומה בשמות כל החברים וכל המצטרפים אליהם באותה שעת חרוה—ולסוף מתעכב אותו הגבור בעירתו לזמן מועט לרגל „עניני משפחה” או שהוא נוסע לזמן מה להפרד מעל קרוביו או מעל קרובי אשתו ובינתיים מציעים לו איזו משרה שנראית הגונה בעיניו, ואעפ”י שהוא רוצה לעמד עוד קצת במרדו ולדון בבזו את הגלות ואת סביבתה המחניקה ולהוכיח לסובבים אותו כי אין תקוה לעם ישראל בגולה, ויש לו תקוה רק באותה הנקודה, הנקודה הרחוקה-הקרובה אשר במורת—עם כל זה הוא מתחיל שם לב לאט לאט לפתויים השונים של מקורביו, וביחוד מוצאים סמך בלבבו דברי אשתו הצעירה, שאין נוהגין לעבר ארחות ימים בימי החרף, בזמן

(* בטעות נשמטה בראשית הפליטון הקודם (הפועל הצעיר גליון ה') המספר ה'.

הומה ומפרכם בהם ודמעותיהם נושרות זו אחר זו אל תוך מי התיכון, ובצער אין סוף הם מביטים על חוף ארץ החמדה ההולך ומתעלם, ובלבם הם נודרים עוד לחזור אלינו, לאחר שיגיעו לירי איזה מעמד הגן באויסטרליה או במקום אחר. אולם חזירתם של אלו מסופקת למדי היא ונשורנה ולא קרובה היא, כי כנראה גם באויסטרליה אין מעמד הגן נרכש כ"כ מהר, ומכיון שהוא נרכש, שוב קשה לעזבו. האדמה, שמתקשרים אליה בכל מקום שהיא מושכת היא, בכלל ידוע, כי יש לאדמה כח המושך...

רק במין אחד מן הצעירים, עוזבי המערכה, בטוח אני בחזירתם הטובה—במין הצעירים האמנים שלנו. צעירים אלו העולים לא"י מעירותיהם הנדחות שבליטה, או מגליציה, מחמת שרודם או מסרפם מעיד על כשרונותיהם המצוינים בצורה, כוזר וחטוב, וכדומה, והם באים ושוהים זמן-מה ב"בצלאל" הירושלמי, ובהיות נפשם שואפת לגדולות ולהגשמת העתידות שנבאו להם קרוביהם ומדריכיהם, מיד הם מתחילים חולמים על ה"ל" על מינכן ורומותיה. עקת לבם של אלו אינה גדולה ביותר בעזבם את הארץ, כי על כן לא הספיקו עוד להתקשר אליה, אבל תחת זה בטוחים הם יותר מאחרים בחזרתם אלינו, כי הרי גם לשם לא יתקשרו בקשר של ממש, ובבואם להתם, לערי האמנים, מתנדרים על נקלה גם חלומות העתידות הגדולים, והישיבה בצותא חדא בקבוצה של צעירי אמנים רעבים, רעבים ממש, אינה מנעימה ביותר ואינה מקלה ביותר את החיים, ואף גם החלומות אינם מצטירים כל כך יפה יפה—ואו מתחילים התם הגעגועים העזים למזרח, לציורי הטבע שלו, לפיכך כלה עברית, כלה חמה, כלה ידידותית-קרובה—והחזרה לכאן באה ממילא, ממילא.

ברם כל אלו הנסיעות מהתם להכא ומהכא להתם, כפי שאמרתי בתחלה, אין בהם משום חדוש. הארץ לעולם עומדת, ובני הארץ לעולם אינם עומדים, ואין חלקי כלל בין המתאישים ובין דורשי רשימות סטטיסטיוניות, כי דגתי על מיני שתי נסיעות אחרות, נסיעות של שני... גויים.

הנסיעה מהתם להכא, כונתי לנסיעתו של טולסטוי...

טולסטוי זה, שזה עשרות שנים שמשברים את העטים עליו ואשר מותו הפתיע כולי עלמא, הנה, לפי דברי עתונים אחרים, שם פעמיו לארץ ישראל, ולולא המקרה באוסטפובה, מקרה רגיל של איזו הצטננות, היה מגיע לכאן, כלומר אלינו, לנמל יפו. ועל נסיעה זו מצטער אנכי שלא נתקמה. מובן, שאין אני חושב כי מחמת ציוניות לקח טולסטוי את תרמילו ואת מקלו והגיע את עצמותיו הזקנות בדרך אלינו, ראשית, הציוניות אינה מחיבת כלל את בעליה ללכת לא"י... אדרבה, ואם ביהודים אמרו, בגויים לא כ"ש, ושנית—איני רואה את הסבה הקרובה שהיתה מכניסה סכא זה תחת כנפי הציוניות. תאמרו—המכתב של אותו הסטודנט הציוני? והרי אתם קראתם גם את מכתב התשובה של טולסטוי, השקול בוהירות יתירה, וקימא לך, כי במקום שיש זהירות יתרה שם אין ציוניות, וכן איפכא—במקום שיש ציוניות שם אין זהירות יתרה, ועינו בתולדות הסכסוך הקושטאי שבין הדוגלים שלנו ובין אותו המלשין המגול, שאלו הראו הדוגלים שלנו מעט זהירות יתרה, אפשר שלא היונו מגיעים לכל הכיעור הזה, והדברים עתיקים וחדשים, בכלל, מי שהפונרומים לא עוררו בלבו זעקות שבר ומחאה, שוב אין אדם זה חשוד על הציוניות, ולחנם טורח מאן דהו ב"הד-הזמן" בענין זה. טולסטוי נשאר אדם גדול אעפ"י שלא היה ציוני... וזה אפשר, אפשר מאד! תאמינו לי, שמא תאמרו, זקנתו של טולסטוי גרמה לעלייתו לא"י? גם בזה אני סליג, תדעו, שמן הזמן שהתחילו הצעירים לעלות לא"י פקעה בהרבה קדושתה של זו בעיני הזקנים, ויודע אנכי זקנים רבים שא"י אינה בעיניהם זו שהיתה, ושאיפתם היא למות בגולה, בין כל קרובי המשפחה, במבחר הקברים, זה אצל זה בשכנות, ושהמספידים ירבו בשבחם אחריהם, מה שענין זה מזולזל מאד בין מספידים ירושלים המספידים הכל אפילו גרופית של שקמה, אם רק נשאר אחריו דבר מה לקופתם של תלמידיו-חכמים, ואפילו יסורים של חבוש הקבר וגלגולי מחילות התחילו זקנינו שבגלות להבב, והכל מאותו זמן שרבו חובבי ציון ומחונני עפרה בין הצעירים והד"רים.

אכן, חבל מאד על המאורע האוסטפובי. בגידון זה מת טולסטוי

שמערת הים מצויה. ישאר נא לימי החרף עומד במשרה החרשה המוצעת לפניו ואח"כ, עם בוא האביב, יתישב בדבר ויראה, ממה נפשך... אין דוחקין את הקץ ואין ארץ ישראל בורחת ח"ו. וכך נשארים רובם של הגבורים ההם נכבדים ויושבים בבתיהם על משרותיהם ועל עבודותיהם למקומותיהם אחרי הבנקטים של הפרידה... וגם אלה המחליטים לצאת לא"י ויהי מה, העקשנים העומדים על דעתם והמתבישים, גם הם מוצאים עכשו קושי מרובה בהשגת הפספוסטים של תפלה, ולפעמים אין עוד שום אפשרות לקבלם והם מוכרחים להכין להם פספורט של ח"ל, פספורט שעולה ביוקר יותר, ומכיון שכך, מכיון שהפספורט עולה ממילא ביוקר, למה לנסוע דרך אודיסה ולא"י, הרי אפשר לעלות לפריז, ביחוד אם יש לצעיר זה מקצת קורבה אל חוג הסופרים (בידוע, שהסופרים העברים הצעירים נוהגין לעלות פריז, וטעמם ונטוקם עמם), או פשוט לאמריקה, והשכל מחיב, שנכון יותר לעלות לאמריקה מאשר לא"י, ולו גם מטעמים לאומיים וציוניים. ראשית יש באמריקה כר נרחב לעבודה לאומית אחרי שהכשירו שם את הקרקע ראובן בריינין ואשתו מצד אחד והד"ר שמריה לויין מהצד השני, הראשון בעבודתו בין המונות העם הרחבים והפשוטים, הדימוקרטיים, מלבד מה שהצטלם על תמונה אחת עם טפת, שהוא ריפובליקני, כידוע, וזה מעשה יוצא מן הכלל ומן המצוי, והשני—בעסקנותו בין הגינטלמנים הגבוהים והעדינים, המילרדרים וכי, עלה לגדולה זו והוריד חצי מיליון בידו לטובת הטכניקום בחיפה; שני אלה ודאי שהכשירו כבר את הקרקע לקליטת הציוניות, ומהראוי לטובת עניני התחיה שיבואו להתם צעירי שאר ארצות הגלות, המנוסים בעבודות אספות שקלים ומכירות תוי הקופה הלאומית ושוברות על עצי זית ויתר העבודות אשר בציוניות המעשית וימלאו את אשר החסירו השנים הראשונים אם בעבודת ידים ואם כנאומים יקרים לכל מקרה ולכל מיטינג, למען עורר את העם הנדרם, השקוע בפרטיותו וב"ביזנותיו", אל הנאצל ואל הנעלה ואל האידיאליים הלאומיים הכלליים, דרך אנב, הרי אפשר לאסוף באמריקה הרבה כספים במשך עת קצרה ואחר כך ללכת לא"י מזוין בממון ולקנות בית בתל אביב ולהתישב שם מתוך רחבות ושלוה וגם לעסק בציוניות, מהיכי תיתי, או לפחות לקנות איזה חמשים דונם אדמה לשקדים על יד איזו מושבה ולקבל שם מיד זכות אורח וחות דעת בעניני המושבה, ואולי גם להבחר לעדה, הנקל הוא הדבר, —זכות אורח במושבה או חבר בועד, — הרי זה מעין ממשלה עצמית קטנה, בריאה וטבעית ודימוקרטיית מתוקנת!.. אותי—כך חושב אותו צעיר—לא תרמה אמריקה לעולם, היא לא תפתני להשאר אצלה ולהיות אורח בה, להפך, אני ארמה את אמריקה, אני אאסף בה רכוש ואוציאו מתוכה וגם את טובי אחי אפתה לעזבה, וכלנו יחד נעלה לארץ אבות ואולי ניסד שם גם קולוניה אמריקנית קטנה ברפ"ה, בשם...

כאלה וכאלה חושבים אותם הצעירים, וגם גבורי הבנקטים, וכך וכך אין הנסיעות מן הגולה לא"י מתקיימות ברובן.

אבל מתקיימות ומתקיימות הן הנסיעות בחזרה, מא"י אל הגולה, ולא רק בין אלה שבאו הנה על תנאי לראות, אם טובה הארץ, השמנה היא, היש בה עץ, היש בה אופירה וכי ולא רק בין אלה השלוחים—לפי דברי אנדות המתהלכות בארץ— מטעם פירמות ידועות לרגל את תנאי המסחר והכרנא והארנוניא בשביל לפתח כאן פבריקאות של סוכר ושל ארג ושל "סרדינים" שונים ושל טבקאות ושל קיק — בימים האחרונים הוכרו בא"י יצא: הרוצה להתעשר יתעסק בקיק—אלא גם בין אלה הצעירים הפשוטים, זמי הלב והרעיון, בין אלה האחרים שנשארו מעשרות הציונים, יראו לאחרונה, דרך טובה אך אחת, וילכו ציונה, ואפילו בין אלה שהשקו ידמם ובוזת אפיהם כמה שנים את טרשין יהודה, גם בין אלה יש אשר זמן שמתחיל ישוב מן האח שבאויסטרליה, אין הלב הציוני עומד לפניו, ואני את מחאם ארוזים וערובים וכרטים האניה בכיס! אמת, שהללו יוצאים בלוי בנקטים ובלוי משתה רעים אלא בחשאי חשאי, ובעמדם על מכסה האניה המפלגת בשעה של בין ערבים מבטיהם נעוצים בכל השטח המגון והנהדר של בניני יפו המשתרעים על ההר למן הנמנמיה העברית שבתל אביב ועד בית החולים הישועי שברחוב הנוצריים אמת שלבם

לפני זמנו. כי הגעו בעצמכם, מה שהיה געשה בא"י לרגל בואו של זקן זה. תלגרמים היו עפים על אורותיו מכל תחנה ותחנה. בבירוש היתה מקבלת את פניו האגודה "קדימה", או נכדו של איזה דין המשתתף בתפלה בצבור בקוליגי. בחיפה היה יוצא לקראתו חתנו של אחד העם והי קרניאל היה נואם לכבודו ואח"כ כותב על הצלחת נאומו באורגנו המיוחד "האור" — וביפו, הם כל בשר! בטוח אני, שגם הרב קוק לא היה מונע את עצמו מטרחת להשתתף בפגישה, ולברך בקול רם ובנגונו המסולסל והנעים: ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם! דרך אנב היה דורש גם דרוש קצר בעניני טומאה וטהרה, פגול וקדוש, עגל ומשכן, שנתמזגו ונתערבבו ונתכללו זה בזה בידי רוחין עילאין ותתאין, שליחי עדן ושחת, כפי שמרומז בספרים וכי. אכן, גדול ביותר היה הכבוד שהיה נוחל איש העולם הזה בעיר העולם— בירושלים. חושבים אתם, שהיו נותנים לו לטולסטוי לבקר את המגרש הרוסי ולסור לבית מלוננו? — חייכם, שהפרופיסור שיץ היה מקדימו ונוטלו עוד מבית הנתיבות ומביאו על השטיחין לאחד האולמים ב"בצלאל", וכאן היו מוזמנים ודאי כל הנתנינים הרופים שבעיר, למן הי סולומיאק ועד איזו גברת שירדה זה עכשו מן האניה, והי ברזילי שבאמצע היה מרים כוס של ברכה לחיי רוסיה הרחבה, ההמונית, הפשוטה הטבעית, הפילוסופית, ולחיי הגדול שבבניה, שנתגלגלה בו נשמתם של המכבים והנביאים העברים שקמו לישראל מימות משה רבנו ועד הפרופיסור שיץ, שבו עלתה הנביאות למדרגתה היותר גבוהה, הלא היא האמנות העברית וכי; ומובטחני, שמרוב חדות היה הקהל יוצא ברקוד והי סולומיאק היה פותח בשיר «Вниз по матушкѣ...» ומיד היה "בית-העם" מתקנא בגדולה שנוחל "בצלאל" והיה מזמין את האורח אליו, והי שטרק היה מפאר את הבמה בתמונת חתן הנשף, והצעיר שבחברי ועד בית העם היה מתחיל נואם לכבוד האורח, וכאן היה מתפרץ איזה צעיר בקריאות "הלאה!" ומאצל הדלת היתה נשמעת פתאם שירה של קבוצה קטנה:

מה זה סבא וצעיר הוא ?

מה זה חדש וישן הוא ?

ומיד היו עונים: סבא וצעיר— זה, כמובן, טולסטוי; חדש וישן זהו הבלבול והערבוביה ואי-הסדרים ואי-הטקט שלנו וכי וכי.

ואומר אני לכם, שכך היינו מוליכים את הזקן ממקום למקום אצלנו, ממוסד למוסד, והיינו מראים לו בתי נכאתנו וכל עשרנו שלא זכה לראות כמותם במקום מגוריו ומולדתו, ולא היינו נותנים לו לנוח אפילו מקצת, ולא היינו שמים לב לרגליו החלשות הבצקות, והיינו שוכחים לגמרי הרבה הרבה מה שמוטל עלינו לזכר תמיד, וגם אותו היינו משכיחים לגמרי את מחצבתו, ולא היינו משאירים לו שהות אפילו לבקר את קבר הנוצרי ואת רחוב ה"טרפה", ואת ה"מערכות" הדתיות העמוקות של "החרות" והאמת", שגם בלאו הכי, כנראה מבקורו הקצר האחרון במנזר האחיות, לא היה לו לטולסטוי חשק יתיר למקומות ההם, ואלו רצה בזה, לא היינו נותנים לו לעשות זאת, כי מכיון שאדם גדול בא לא"י הרי שלנו הוא וברשותנו הוא, — ולפיכך הנני מצטער מאד על שנשללו מאתנו שעות חדות וחיים מרובות, שעות של התרוממות הנפש ורקוד של אחוה עם אדם גדול כטולסטוי.

והלא רק מקרה קרה לו לטולסטוי באוסטפובה, מקרה רגיל של איזו הצטננות.

הבל מאד !

ורוצה אני לעבר עתה אל הנסיעה השניה הנזכרת בראש דברי, אלא שהיא יותר רצינית ויותר עגומה, וכבר ארכו הדברים, ויהי לפעם אחרת.